

KNOWLEDGE – International Journal

Vol. 22.6

Vrnjacka Banja, Serbia, March, 2018

UDK 37

**INTERNATIONAL
JOURNAL**

ISSN 2545 - 4439

ISSN 1857 - 923X

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific papers

HUMANITIES

Vol. 22.6

KIJ

Vol. 22

No. 6

pp. 1455 - 1894

Skopje 2018

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

KNOWLEDGE - INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 22.6

Promoted in Vrnjacka Banja, Serbia

16-18.03.2018

KNOWLEDGE – International Journal

Vol. 22.6

Vrnjacka Banja, Serbia, March, 2018

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 22.6

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Lasta Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Milenko Dzeletovic PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 22.6

ISSN 1857-923X for e - version

ISSN 2545-4439 for printed version

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management - Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Emilija Djikić Jovanović, PhD, High School of Arts and Technology, Leskovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”,

- Bujanovac (Serbia)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
 - Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
 - Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
 - Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
 - Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
 - Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
 - Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
 - Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
 - Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
 - Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
 - Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
 - Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
 - Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
 - Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
 - Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
 - Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
 - Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
 - Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
 - Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
 - Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economisc, UKIM, Skope (Macedonia)
 - Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
 - Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)

-
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Mitko Kotochevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
 - Prof. Marija Topuzovska-Latkovic, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
 - Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
 - Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
 - Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
 - Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
 - Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
 - Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
 - Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
 - Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
 - Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
 - Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
 - Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
 - Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
 - Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
 - Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
 - Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
 - Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
 - Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
 - Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
 - Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
 - Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
 - Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
 - Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
 - Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)

- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sofronija Miladinovski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Tomošević, PhD dekan, Fakultet za inženjerski menadžment, Univerzitet Union "Nikola Tesla", Beograd, (Srbija)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevic PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki, Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University, Skopje (Macedonia)
- Hatidza Berisha, Military Academy, University of Defense, Belgrade (Serbia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab, Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING – METHODOLOGY ASPECTS	1473
Veselin Chantov.....	1473
EFFECTIVENESS OF THE PERFORMANCE OF NATIVE LANGUAGE TEACHER’S SPEECH BEHAVIOR AS AN EXPERT EVALUATOR OF STUDENTS’ WRITTEN TEXTS.....	1479
Snezhanka Dobрева	1479
LITERARY TEXT AND ITS IMPLICATIONS IN TEACHING LANGUAGES	1485
Violeta Dimova.....	1485
Snezana Kirova.....	1485
Dragana Kuzmanovska	1485
STRUCTURAL-SEMANTIC NOUN MODELING IN THE GERMAN AND ALBANIAN LANGUAGE	1489
Alida Emini.....	1489
Arben Djemaili.....	1489
GRAMMATICAL EVIDENTIALITY IN MACEDONIAN AND BULGARIAN LANGUAGE LEARNING AS A SECOND/FOREIGN LANGUAGE.....	1497
Igor Stanojoski	1497
CHARACTERISTICS OF MIHAIL RENDZOV’S POETRY	1503
Violeta Martinovska.....	1503
THE ROLE OF INPUT IN THE TEACHING OF GRAMMAR IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION.....	1507
Violeta Nikolovska	1507
KRASHEN’S THEORY OF SECOND LANGUAGE ACQUISITION.....	1511
Vesna Koceva	1511
ANDRIC’S AND SELIMOVIC’S COMPREHENSION OF ARTS.....	1519
Kemal Džemić	1519
Ahmet Bihorac	1519
Alisa Džemić.....	1519
CONTRASTIVE ANALYSIS OF FAIRY-TALE ELEMENTS IN THE WORKS OF HRISTO PETRESKI AND MARKO CEPENKOV	1525
Jovanka Denkova	1525
Natasa Dimitrova	1525
MODALITY MARKERS IN THE SPEECH ACTS OF ASSURANCE IN ENGLISH AND BULGARIAN SPOKEN DISCOURSE	1533
Deyana Peneva.....	1533
ALHAMYADO LITERATURE IN SANDZAK	1539
Ahmet Bihorac	1539
Kemal Džemić	1539
Alisa Džemić.....	1539
THE LANGUAGE OF THE DIGITAL AGE	1545
Miroslava Tsvetkova.....	1545
THE NOTION OF ONLINE TEACHING FOR ENGLISH LANGUAGE ACQUISITION.....	1553
Slobodanka Đolić.....	1553
A CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE CATEGORY OF GENDER IN ENGLISH AND ALBANIAN NOUNS.....	1559
Edita Kamberi Spahiu	1559

Isa Spahiu.....	1559
THE PERSON FOR A SALIENT FEATURE METONYMY IN ENGLISH AND BULGARIAN MEDIA TEXTS	1563
Aleksandra Aleksandrova	1563
MUSINE AND ALBANIAN LITERATURE	1567
Ermelinda Kashah.....	1567
ENGLISH LANGUAGE KNOWLEDGE COMBINED WITH ICT – KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS	1571
Ivana Ćirković-Miladinović.....	1571
Radmila Milovanović.....	1571
Biljana Stojanović.....	1571
THE RECEPTION OF LITERARY WORKS BY MEANS OF MODERN MEDIA.....	1577
Buba Stojanovic	1577
PARALINGUISTIC ELEMENTS OF NON-VERBAL COMMUNICATION	1583
Alica Arnaut.....	1583
Jovana Jokanović	1583
THE DYSTOPIAN SCIENTOCRACY IN BRAVE NEW WORLD BY ALDOUS HUXLEY	1589
Emine Shabani	1589
PHENOMENON OF CHILDHOOD AND THE POWER OF LANGUAGE IN THE NOVEL ALICE IN WONDERLAND BY LEWIS CARROLL.....	1597
Danijela Mišić.....	1597
THE IMAGE OF CHILDHOOD IN THE CHILDREN’S PROSE OF VELKO NEDELKOVSKI	1601
Silvija Apostolovska	1601
Jovanka Denkova	1601
TEENAGERS' SKILLS OF SELF-MONITORING AND SELF-CONTROL WITH REGARD TO OBSERVING LANGUAGE NORMS DURING WRITTEN PRODUCTION IN THE FOREIGN LANGUAGE	1607
Penka Nikolova Avramova	1607
THE PROBLEM “CHILDREN’S SUBCULTURE” AND ITS PLACE IN THE PROCESS OF SOCIALIZATION OF PRESCHOOL CHILDREN	1611
Maria Georgieva	1611
OSMOSIS – A METHOD OF TEACHING STUDENTS IN A BULGARIAN LANGUAGE PREPARATORY COURSE.....	1615
Detelina Mileva.....	1615
Christina Spassova	1615
TURKISH LANGUAGE TEACHING IN MACEDONIA AND BOOKS THAT ARE PUBLISHED	1621
Mahmut Chelik	1621
Zeki Gurel	1621
THE ROLE OF READERS AND RECEPTION THEORY IN POSTMODERN LITERATURE.....	1626
Mirela Bašić.....	1626
ABOUT GENDER IN OUR LANGUAGE.....	1633
Esmeralda Mustafić	1633
RENARRATION OF PRESENT TENSE IN MACEDONIAN LANGUAGE.....	1637
Igor Stanojoski	1637
INTEGRATIVE APPROACH TO DIRECTED ACTIVITIES IN BASICS OF SCIENCE AND ENGLISH LANGUAGE	1641

Irena Golubović-Ilić	1641
Ivana Ćirković-Miladinović	1641
UNIVERSITIES OF THE MOTIVES OF MAN'S TRAGEDY IN THE WORKS OF HUSEIN BASIC	1647
Alisa Džemić	1647
Kemal Džemić	1647
Ahmet Bihorac	1647
IMPACTS OF THE RADIOACTIVITY OF NOMINAL CORE	1653
Tong Fanghua 童芳华,	1653
Yixi Dengzhu 益西邓珠,	1653
TYPES OF DICTIONARIES	1661
Jusuf Mustafai	1661
„THE HOLY MOTHER” FOR SOPRANO AND PIANO (1930) – ONE OF SIGN WORKS OF BULGARIAN COMPOSER-KLAVIER VIRTUOSO DIMITER NENOV	1668
Romeo Smilkov	1669
LOGIC OF ARRANGEMENT OF THE INFORMATION IN THE MUSIC TEXTBOOK FOR THE 7TH GRADE OF THE GENERAL EDUCATION SCHOOL OF BULGARIA	1677
Krasimira Georgieva Fileva – Ruseva	1677
MUSIC, THE CREATION OF AESTHETIC MUSICAL TASTE AT CHILDREN AND THE INFLUENCE OF SPECIFIC FACTORS	1683
Teuta Alimi Selmani	1683
THE MUSICAL PEDAGOGICAL AND THEORETICAL CONCEPTS DEVELOPED BY PROF. ZDRAVKO MANOLOV FOR THE DEVELOPMENT OF THE MUSICAL HEARING EDUCATION IN BULGARIA	1689
Milena Bogdanova	1689
FOR THE INTEREST OF THE 7th- YEAR SCHOOL STUDENTS AT THE BEGINNING OF THE 21st CENTURY TO THE BULGARIAN MUSICAL FOLKLORE.....	1694
Milana Vlahova - Ilkova	1694
MUSICAL AND FOLKLORE ACCENTS IN THE NEW YEAR'S FESTIVE CUSTOM AND RITUAL CYCLE IN DOBRUDZHA	1700
Galya Petrova – Kirkova.....	1700
PRACTICAL AND MOTIVATIONAL ASPECTS OF TRANSITION FROM ONE PART TO TWO PARTS PLAYING IN THE INITIAL YEARS OF STUDYING CLASSICAL GUITAR.....	1709
Anastas Mihaylov	1709
GRAPHIC DESIGN IN THE PERIOD OF SOCIAL REALISM WITHIN THE YUGOSLAV ARTISTIC SPACE (1945-1950)	1713
Ester Milentijevic	1713
Branka Gugolj	1713
RELATION BETWEEN CONTEXTUAL INFORMATION AND THE SUBJECTIVE EXPERIENCE OF THE ARTISTIC PAINTINGS.....	1721
Nejbojsa Milicevic	1721
Ana Jovancevic	1721
ESSENTIALITY OF THE PHENOMENON KIBERSOCIALIZATION AND STUDY OF THE EDUCATIONAL POTENTIAL OF THE MODERN BULGARIAN FAMILY	1727
Elena Dicheva	1727

CHARACTERISTICS OF THE ACTION AND CONSEQUENCE AS FORMING ELEMENTS OF THE CAUSAL CONNECTION.....	1733
Jetmire Zeqiri	1733
STATE OF THE CRITICAL INFRASTRUCTURE OF THE DEFENSE TECHNOLOGY AND INDUSTRY BASE OF THE REPUBLIC OF SERBIA	1739
Hatidza Berisha.....	1739
Edin Garapija	1739
Stanko Bulajic.....	1739
SYSTEMIC THEORY AND DEVELOPMENT OF THE SOCIO-TECHNICAL CONCEPT.....	1749
Venelin Terziev.....	1749
Vanja Banabakova	1749
Margarita Stoilova	1749
CURRENT STATE AND FUTURE PROSPECTS OF SOCIAL SERVICES IN COMMUNITY FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN BULGARIA	1757
Veronika Spasova	1757
RELATION BETWEEN EGO STATES AND TEAM ROLES ON TEACHER’S SAMPLE: CAN DOMINANT EGO STATE PREDICT PREFERRED TEAM ROLE?	1765
Ana Jovancevic	1765
Zorica Markovic.....	1765
CONNECTION BETWEEN PRE-EXAM ANXIETY WITH LOCUS CONTROL AND ACADEMIC ACHIEVEMENTS OF STUDENTS	1771
Zehra Hamidović	1771
LOVE OPPOSITE THE LAW - THE REASON OF DIVORCE ACCORDING TO THE HOLY CANNONS OF THE HOLY ORTHODOX CHURCH	1779
Panche Kjosev.....	1779
SUBJECT OF REPETITION IN THE HOLY QUR'AN.....	1785
Abdulxhemil Nesimi	1785
ESTABLISHMENT OF CONTEMPORARY ORTHODOX CHRISTIAN MISSION ACTIVITIES IN SHANGHAI - TRADITION AND MODERNITY	1791
Sandra Knežević	1791
ETHNOPSYCHOLOGICAL CONSCIENCE –IMPORTANT ELEMENT IN METHODOLOGY OF FIELD RESEARCH IN THE HETEROGENEOUS COMMUNITIES	1799
Sonja Rzoska Jovanovska.....	1799
PERCEPTION OF ETHNIC AND RELIGIOUS IDENTITIES IN A MULTICULTURAL AREA: THE CASE OF TETOVO	1807
Ali Pajaziti	1807
SOME RECOGNITIONS AND APPLICATIONS IN MACEDONIAN MUSLIMS IN RELATION TO HAVING A CHILD.....	1811
Mensur Nuredini	1811
THE PRINCIPLE OF JUSTICE OR THE "KEY STONE" OF THE LAW-MORAL-RELIGION RELATIONSHIP	1819
Mariya Doncheva.....	1819
rites and ceremonies celebrations	1824
Zlatin Marinkov	1824

THE INHIBITION FOR INCEST IN THE MACEDONIAN TRADITIONAL CULTURE (BY THE EXAMPLE OF THE MACEDONIANS WITH ORTHODOX AND MACEDONIANS WITH MUSLIM RELIGION)	1828
Sonja Rizoska Jovanovska	1828
THE MEANING OF TRUTH IN HEIDEGGER'S CRITIQUE OF SUBJECTIVE AESTHETICS.....	1834
Zlatko R. Popovski.....	1834
Vesna Pavlovic.....	1834
SOME MACEDONIAN BELIEFS AND LEGENDS.....	1840
Mensur Nuredini	1840
ETHICAL CONTROVERSIES OF THE BIOTECHNOLOGICAL ENHANCEMENT OF HUMAN BEINGS	1848
Ruzica Petrovic	1848
THE PUBLIC RELATIONS AND THE SPECIAL EVENTS (OPENING OF THE HOTEL HILTON POZNANJ - "HILTON ROCKS").....	1854
Biljana Rajčinova-Nikolova.....	1854
KARL POPPER FALSIFICATION THEORY AS THE DRIVING FORCE OF SCIENTIFIC PROGRES	1862
Violeta Babić	1862
Aleksandra Milosavljević	1862
INNOVATIONS IN FINANCING EDUCATION IN SYSTEM OF DEFENCE.....	1868
Nikola Vidović.....	1868
Hatidža Beriša	1868
REPORT ON PROFESSIONAL ORIENTATION	1874
Zehra Hamidović	1874
TECHNIQUES FOR WRITING MASTER THESIS AND DOCTORAL DISSERTATION	1881
Suada A. Džogović	1882
ALEXANDER THE GREAT - STRATEGIST AND FREAK	1888
Vesna Pavlović.....	1888

KRASHEN'S THEORY OF SECOND LANGUAGE ACQUISITION

Vesna Koceva

Faculty of Philology, University Goce Delchev – Shtip, Republic of Macedonia

vesna.koceva@ugd.edu.mk

Abstract: This paper discusses the Krashen's theory of second language acquisition. It initially presents the hypotheses on the basis of which Krashen sets the principles of second language acquisition. Each hypothesis is explained in detail in continuation. According to the acquisition-learning hypothesis the essential difference between language acquisition and language learning is the difference between conscious acceptance of knowledge that is, memorizing rules and unconscious language learning. According to Krashen's opinions, presented in this paper, there is no interaction between intuitive, implicit and unconscious knowledge, i.e. acquisition, and formal, conscious and explicit knowledge, i.e. learning. According to the natural order hypothesis, the human mind has a kind of internal program or plan according to which the acquisition of some language structures occurs in a natural way. This natural order of acquisition occurs independently of learning. Furthermore, the paper presents the monitor hypothesis i.e. it explains how acquisition and learning are used. According to the monitor hypothesis the ability to produce sentences is related to the knowledge of second language acquisition, while conscious acceptance of knowledge occurs later to make some contribution to the accuracy of an utterance. All the terms and conditions needed in order for the monitor to be used successfully are listed below, as well as some types of "monitor" use. This paper also presents the input hypothesis that defines the level of input that provides the ideal conditions for language acquisition to happen. Krashen suggests that language acquisition occurs when learners understand the messages that contain structures that are one step beyond the learner's current language ability. The input hypothesis defends the perspective that we acquire the language by first seeking the meaning and, then learning the structures. In addition, this paper emphasizes the significance of the receptive skills of language learning i.e. it explains the comprehensible input hypothesis and the simplified input used as a source of comprehensible input. Finally, the paper discusses the affective filter hypothesis that explains why learners that are exposed to large amounts of linguistic comprehensible input do not achieve native-like competence in second language acquisition.

Keywords: learning, acquisition, foreign language, input, monitor

ТЕОРИЈАТА НА КРЕШЕН ЗА УСВОЈУВАЊЕТО НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК**Весна Коцева**

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија

vesna.koceva@ugd.edu.mk

Резиме: Во овој труд се дискутира за теоријата на Крешен за усвојувањето и учењето на странскиот јазик. На почетокот се претставуваат хипотезите врз основа на коишто Крешен ги воспоставува принципите на усвојување на странскиот јазик, а во продолжение детално се разгледува секоја хипотеза. Според хипотезата за усвојување и учење на јазикот суштинската разлика помеѓу усвојувањето и учењето на јазикот е разликата помеѓу свесното учење, односно помнење на правилата, и несвесното усвојување на јазикот. Се разгледуваат тврдењата на Крешен, според кој, не постои можност за интеракција помеѓу интуитивното, имплицитното и несвесното знаење, т.е. усвојувањето, и формалното, свесното и експлицитното знаење, т.е. учењето. Според хипотезата на природниот редослед, човечкиот ум има еден вид на внатрешна програма или план според кој интериоризацијата на некои јазични структури се случува на природен начин, според некој природен редослед, независно од учењето. Потоа се претставува хипотезата на монитор, односно се објаснува како се користи усвоеното и наученото знаење. Според оваа хипотеза, способноста да се продуцираат реченици произлегува од знаењето на усвоениот јазик, додека свесно наученото знаење се јавува подоцна за да направи промени во исказот откако тој е креиран од усвоениот систем. Во продолжение се наведуваат условите кои треба да бидат исполнети за да може успешно да се користи мониторот, а се посочуваат и различните типови на употреба на мониторот. Потоа, се објаснува хипотезата на инпут со којашто се дефинира нивото на инпут кое овозможува усвојување на јазикот. Според Крешен, ние го усвојуваме јазикот само ако го разбираме говорот којшто содржи структури кои се малку над јазичното ниво

на кое се наоѓаме. Со хипотезата на инпут се брани ставот дека ние го усвојуваме јазикот на тој начин што прво го бараме значењето и, како резултат на тоа, ги усвојуваме структурите. Во продолжение се потенцира важноста на рецептивните способности за усвојувањето на јазикот, односно се зборува за хипотезата на разбирлив инпут и за употребата на упростен инпут како извор на разбирлив инпут. Во завршетокот на трудот се дискутира за хипотезата на афективен филтер којашто може да помогне во објаснувањето зошто некој ученик кој е изложен на голема количина на разбирлив инпут од странскиот јазик, не постигнува компетенција како изворен говорител.

Клучни зборови: учење, усвојување, странски јазик, инпут, монитор.

1. ВОВЕД

Крешен, основач на најпрво многу фалената, а потоа жестоко критикуваната *теорија на монитор* или *модел монитор*, како поддржувач на природниот пристап на учење на јазикот, без оглед на разликите кои ги истакнува помеѓу учењето и усвојувањето на јазикот, смета дека и мајчиниот и странскиот јазик може да се усвојат. Според него, може да се зборува за усвојување на странски јазик, а тоа е поткрепено со бројни емпириски истражувања, само ако е сфатена пораката на целиот јазик. Тоа е првиот и основен, но, сепак, не и доволен услов јазикот да биде усвоен (Krashen & Terrell, 1984: 19; цитирано според: Kitic, 2000: 24).

Теоријата на Крешен, која прво е наречена *модел монитор* (Krashen 1977; 1981), потоа *хипотеза на инпут* (Krashen, 1985) и на крај *хипотеза на разбирање* (Krashen, 2003), останува во суштина секогаш иста. Станува збор за „прва теорија која се обидува да поврзе повеќе различни фактори во учењето на јазикот, од влијанието на возраста до дискутабилната улога на наставата“ (VanPatten & Williams, 2007: 25).

Истражувањата спроведени во рамките на дисциплината SLA се темелат врз две теории за усвојување на странскиот јазик. Според когнитивната теорија, знаењето на јазикот не се разликува од другите типови на знаење, додека според спротивставеното гледиште, односно според лингвистичката теорија, знаењето на јазикот е единствено, одделено од другите системи на знаење и поради тоа усвојувањето на јазикот е предводено од механизми кои по природа се лингвистички (Ellis, R., 2003: 347). Теоријата на монитор на Крешен се повикува на елементи од лингвистичката теорија за усвојување на странскиот јазик, пред сè, на ставовите на Чомски за вроеното знаење на јазикот, но вклучува и елементи од когнитивната теорија, бидејќи ја истакнува важноста на дистинкцијата меѓу имплицитно и експлицитно знаење во определувањето на дихотомијата усвојување и учење.

Првобитната теорија наречена *модел монитор* е изложена во десет хипотези, а потоа се менува и се именува како *теорија на монитор* со која авторот го објаснува процесот на усвојување на јазикот во пет хипотези: хипотеза за усвојување и учење на јазикот, хипотеза на природен редослед, хипотеза на монитор, хипотеза на инпут и хипотеза на афективен филтер.

2. ХИПОТЕЗА ЗА УСВОЈУВАЊЕ И УЧЕЊЕ НА ЈАЗИКОТ

Според Крешен, ние го учиме јазикот на два начина. Првиот начин е *усвојување* (анг. acquisition), односно несвесен и интуитивен процес на создавање на јазично знаење, процес којшто е идентичен на природниот процес на интериоризација на мајчиниот јазик од страна на децата и како таков е насочен кон содржината, а не кон формата. Другиот начин е *учење* (анг. learning), односно свесен процес при што учениците го насочуваат вниманието на формата, а учењето на јазикот претставува „знаење на правилата“, односно свесно знаење на граматиката (Krashen & Terrell, 1984: 18). Всушност, лесно може да се констатира дека усната продукција, а уште повеќе и писмената продукција, односно аутпутот, се подложни на проверка, со цел да се гарантира граматичката точност на пораката. Овој процес на проверка Крешен го нарекува *монитор*. Според тоа, за формалното знаење на јазикот, односно за свесното и експлицитното знаење, големо значење има формалната настава чијашто цел е стекнување на *знаење за јазикот* (анг. knowledge about language). Но, имајќи предвид дека цел на наставата по странски јазик е учење на јазикот, а не усвојување на јазикот, и земајќи го предвид фактот дека усвоеното знаење во основа е лингвистичка компетенција, авторот смета дека усвојувањето многу ефикасно може да се поттикне и во училиницата (Krashen & Terrell, 1984: 26-27).

Авторот истовремено тврди дека усвоеното знаење е единствен извор на знаење што говорителот го користи во реалната комуникација со цел да се пренесе значењето, додека свесното знаење само го контролира аутпутот на усвоениот систем. Според Крешен, невозможно е наученото знаење да стане усвоено знаење, бидејќи наученото знаење по својата природа е метајазично (Ellis, R., 1987: 261).

Суштинската разлика помеѓу усвојувањето и учењето на јазикот е разликата помеѓу свесното учење, односно помнење на правилата, и несвесното усвојување на јазикот кое се јавува како резултат само на изложеноста на јазикот. Крешен тврди дека не постои можност за интеракција помеѓу интуитивното, имплицитното и несвесното знаење, т.е. усвојувањето, и формалното, свесното и експлицитното знаење, т.е. учењето.

3. ХИПОТЕЗА НА ПРИРОДЕН РЕДОСЛЕД

Според оваа хипотеза може да се предвиди редоследот на усвојување на граматичките елементи. Своите заклучоци Крешен ги базира врз истражувањата за усвојување на функционалните морфемии кај деца со англиски како мајчин јазик и деца од 5 до 8 години со англиски како втор јазик и тврди дека редоследот на усвојување е природен и, како таков, предвидлив (Krashen, 1982: 12). Но, тоа не значи дека сите ученици ги усвојуваат граматичките елементи точно по истиот редослед. Некои се усвојуваат на почетокот, а некои подоцна, независно од важноста или тежината на граматичкото правило (Krashen & Terrell, 1983: 28).

Во неговата книга (Krashen, 2003: 2), Крешен зборува за „три неверојатни факти“ (анг. three amazing facts) кои се однесуваат на природниот редослед. Прво, природниот редослед не се базира врз едноставноста или врз сложеноста на граматичката структура, односно има граматички правила, дури и некои многу едноставни, коишто „се појавуваат“ подоцна во продукцијата, поради тоа што се усвојуваат подоцна. Второ, природниот редослед не може да се промени ниту со објаснувања, ниту со дополнителни вежби или активности, туку ученикот ќе ги усвои структурите кога ќе биде подготвен за тоа. И трето, природниот редослед не е редоследот на наставникот, односно не е доволно да се утврди која структура се усвојува порано и најпрво и соодветно таа да се поучува. Според хипотезата на природниот редослед, човечкиот ум има еден вид на внатрешна програма или план според кој интериоризацијата на некои јазични структури се случува на природен начин, според некој природен редослед, независно од времето и од ефикасноста на наставата по граматика, односно независно од учењето.

4. ХИПОТЕЗА НА МОНИТОР

Хипотезата на монитор има за цел да објасни како се користи усвоеното и наученото знаење. Според оваа хипотеза, функцијата на свесното учење во јазичното изразување кај возрасните, односно т.н. *уредничка функција за самокорекција* која му претходи на исказот, која се јавува во текот на исказот или која следи по исказот, е ограничена. Способноста да се продуцираат реченици произлегува од знаењето на усвоениот јазик, додека свесно наученото знаење се јавува подоцна за да направи промени во исказот откако тој е креиран од усвоениот систем. Ова може да се случи пред да почнеме да зборуваме или пишуваме, или подоцна (Krashen & Terrell, 1983: 30).

Мониторот е вродена функција на човечкиот ум којашто ја контролира, односно прави поправка или уредување (анг. editing) на јазичната продукција. Знаењето на научениот јазик функционира како монитор, односно како контролен филтер кој има за цел да ја прочисти, односно коригира писмената или усна продукција. Тргувајќи од она што е усвоено, мониторот којшто се базира врз свесното учење, го проверува и го поправа крајниот аутпут следејќи ги и почитувајќи ги граматичките правила.

Според Крешен, многу е тешко да се користи мониторот, а за да може ефикасно да функционира потребно е да бидат исполнети три услови.

Прво, ученикот мора да го знае правилото, а тоа е услов којшто тешко може да се исполни. Крешен вели: „Лингвистите отворено признаваат дека тие не ги знаат сите правила во еден јазик. Оние коишто ги пишуваат граматиките знаат помалку правила од лингвистите. Наставниците по странски јазик не ги поучуваат сите правила кои се среќаваат во еден текст. Дури и најдобрите ученици не ги учат сите правила кои наставникот им ги предава, дури и најдобрите ученици не ги паметат сите правила кои ги учеле и не можат секогаш да ги користат правилата кои ги запомнеле. Многу од правилата се премногу сложени за да бидат применети во текот на конверзацијата“ (Krashen, 2003: 3). Ученикот кој зборува или пишува треба да го знае правилото што треба да се примени во одредена комуникативна ситуација. Во оваа смисла, оној што претерано го користи мониторот, го прави тоа затоа што не го усвоил доволно јазикот што го учи и поради тоа во продукцијата на странскиот јазик пренесува структури од мајчиниот јазик (Ricucci, 2015: 101).

За да може успешно да се користи мониторот треба да биде исполнет и вториот услов, а тоа е дека ученикот мора да се фокусира на формалната точност, односно оној што зборува или пишува треба да се концентрира на формата, во смисла дека треба да го насочи своето внимание повеќе кон тоа „како“ да се

изрази, а не кон тоа „што сака“ да изрази. Според зборовите на Крешен, тешко е да се мисли истовремено и на формата и на значењето (Krashen, 2003).

Според третиот услов, оној што зборува или пишува треба да има доволно време на располагање за да „мисли“ на правилото и да го примени. Но, многу често во неформалната и непланираната конверзација, говорителот има малку време за „размислување“. Крешен вели дека „само малкумина лингвисти, експерти во својата област, можат да го користат мониторот додека разговараат, а тоа се говорители на многу напредно ниво коишто имаат потреба повремено да мониторираат некое правило и коишто покажуваат посебен интерес за структурата на јазикот“ (Krashen, 2003: 3).

Истражувањата покажуваат дека мониторот се користи само ако овие три услови се исполнети истовремено, а според Крешен тоа се случува само кога пред учениците има тест по граматика.

Крешен советува да се користи мониторот во случај кога не влијае врз комуникацијата, кога имаме време за размислување, како на пример во фазата на уредување на пишаниот текст (Krashen, 2003), поради тоа што истражувањата покажуваат дека како последица на фокусирањето врз формата додека се зборува, се продуцираат помалку искази и се забавува самиот процес (Hulstijn & Hulstijn, 1984).

Крешен наведува три типа на употреба, односно на корисници на мониторот, т.е. прави разлика меѓу:

1. *Претерана употреба на мониторот* (анг. Monitor over-users) од страна на учениците, кога тие постојано го користат мониторот и постојано го проверуваат нивниот аутпут. Ова се случува кога имаме учење без усвојување, при претерана самокорекција, поради лични причини или поради методи на настава кои премногу ја истакнуваат наставата по граматика. Крешен вели дека некои ученици се жртви на настава која е фокусирана само врз учењето на граматичките правила поради што немаат можност да усвојат многу од странскиот јазик и стануваат зависни само од учењето. Додека, пак, некои ученици иако имаат усвоено многу од странскиот јазик, едноставно немаат доверба во своите компетенции и поради тоа претпочитаат да го користат мониторот (Krashen, 1982: 19);

2. *Недоволна употреба на мониторот* (анг. Monitor under-users) имаме кога станува збор за усвојување без учење, односно кога кај говорителите отсуствува свесно знаење на граматичките правила, а тоа се случува кога говорителот живее во земјата во која се користи целниот јазик;

3. *Оптимална употреба на мониторот* (анг. Optimal Monitor users), односно говорителот може да го користи наученото, т.е. свесното знаење на правилата во соодветните ситуации како замена за (не)усвоената компетенција, а тоа, всушност, е и целта на наставникот (Krashen & Terrell, 1984: 44-45). „Оптималните корисници на мониторот можат да ја користат нивната научена компетенција како дополнување на нивната усвоена компетенција. Некои оптимални корисници кои не го усвоиле целосно нивниот втор јазик и кои прават мали и повремени грешки во говорот, можат да ја користат нивната свесна граматика толку успешно што често можат да создадат илузија дека се изворни говорители во нивниот пишан јазик. (Ова не значи дека свесното учење може целосно да го надомести нецелосното усвојување. Некои неусвоени правила ќе може да се научат, а некои не. Оптималниот корисник е во состојба да пополни дел од празнината со свесно учење, но не и целата празнина“ (Krashen, 1982: 20).

Крешен е свесен дека примената на мониторот е ограничена. Всушност, тој истакнува дека мониторот е ограничен во врска со видот на „грешки“ кои може да ги поправи, т.е. може да функционира кај поедноставни морфолошки грешки, но има потешкотии кај посложените правила, како, на пример, редот на зборовите во реченицата или семантичките правила (Krashen, 1983: 112).

5. ХИПОТЕЗА НА ИНПУТ

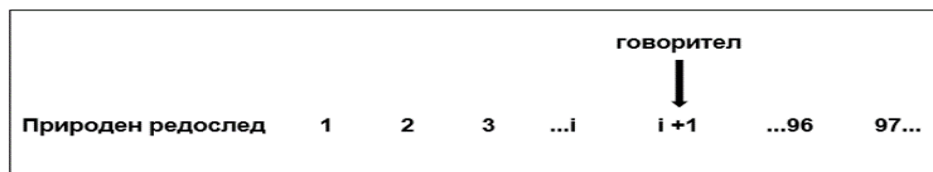
Крешен ја започнува својата монографија посветена на хипотезата на инпут со следните зборови: „Темата на оваа монографија е мојата омилена хипотеза, хипотезата на инпут. Како што до сега е добро познато, хипотезата на инпут е составен дел на она што јас го нарекувам, можеби пресмело, теорија за усвојување на втор јазик и ми стана појасно во текот на последните неколку години дека хипотезата на инпут е најважниот дел од теоријата. Хипотезата на инпут подразбира дека ние го усвојуваме јазикот на еден неверојатен начин, т.е. кога ги разбираме пораките. Ние се обидовме со сè, учевме граматички правила, помневме вокабулар, користевме скапи средства, преку форми на групно учење итн. ... Она што сите овие години не го забележувавме, сепак, е еден суштински елемент, а тоа е разбирливиот инпут“ (Krashen, 1985).

Со хипотезата на инпут се дефинира нивото на инпут кое овозможува усвојување, а тоа ниво е „малку над моменталното ниво на усвоена компетенција“ (Krashen & Terrell, 1984: 32). Оваа хипотеза се базира врз хипотезата на природниот редослед и дава одговор на прашањето: „Како преминуваме од едно ниво на

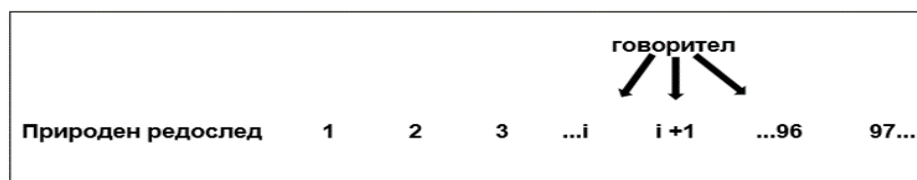
усвојување на друго ниво?“. Разбирањето на инпутот $i+1$, каде што i е нивото на компетенција на ученикот, а $i+1$ е првото следно ниво по природниот редослед, се потпира, од една страна, врз лингвистичкиот контекст, а од друга страна, врз екстралингвистичките информации, како на пример, знаењето за светот, претходното знаење, помошните аудиовизуелни средства кои го олеснуваат разбирањето на одредени јазични пораки итн. Инпутот $i+1$ го вклучува и новиот јазичен елемент, а овозможува и повторување и обновување на она што е претходно научено и на крај со него се надминува разликата во нивото на знаење на ученикот, бидејќи различните ученици можат од него да извлечат и да усвојат различни јазични елементи. Кога учениците примаат доволно инпут и го разбираат, усвојувањето е неизбежно и не може да се спречи (Krashen, 1985: 4). Крешен не се задоволува само со терминот *инпут*, па го воведува и терминот *интејк* и го дефинира како инпут којшто е разбран (Krashen, 1983: 102), но подоцна го избегнува овој термин како недоволно експлицитен и го воведува терминот *разбирлив инпут* (анг. comprehensible input).

Според Крешен, ние го усвојуваме јазикот само ако го разбираме говорот којшто содржи структури кои се малку над јазичното ниво на кое се наоѓаме. Но, се поставува прашањето: „Како е возможно тоа, односно како можеме да го разбереме говорот што содржи структури кои сè уште не сме ги усвоиле?“. Одговорот на Крешен на ова, што навидум се чини парадоксално, е дека ние не ја користиме само нашата јазична компетенција за да разбереме, туку го користиме и контекстот, нашето знаење за светот, нашите екстралингвистички информации кои ни помагаат да го разбереме говорот што ни е упатен. Со хипотезата на инпут се брани ставот дека ние усвојуваме на тој начин што прво го бараме значењето и, како резултат на тоа, ги усвојуваме структурите (Krashen, 1982: 24).

Крешен тврди дека ако учениците ги изложиме на доволна количина на разбирлив инпут, структурите за кои учениците се подготвени да ги усвојат, ќе бидат присутни во инпутот. Ние не мора да бидеме сигурни дека тие се таму, не треба намерно да се фокусираме на некои граматички елементи (Krashen, 2003: 5). Ова значи дека инпутот не мора да биде добро усогласен/ прилагоден (сл. 1) и да содржи само $i+1$, туку може да биде и слабо усогласен (сл. 2), односно да содржи мрежа на структури и $i+1$ меѓу нив (се разбира мора да се води сметка инпутот да биде разбирлив).

Слика 1: Добро усогласен инпут (Krashen & Terrell, 1983: 33)

Слика 2: Слабо усогласен инпут (Krashen & Terrell, 1983: 33)

Како резултат на изложувањето на разбирлив инпут учениците ќе го усвојат јазикот по природен пат (Krashen, 2003: 6). Сепак, Крешен потенцира дека „речовитоста во усното изразување не може директно да се поучува. Зборувањето не е директен резултат од усвојувањето на јазикот: „зборувањето не е вежбање“. Способноста да се зборува е резултат од усвојувањето на јазикот, а не негова причина. Сепак, зборувањето може да биде корисно и на индиректен начин да го помогне усвојувањето, бидејќи поттикнува разговор што претставува одличен извор на разбирлив инпут“ (Krashen 2003: 5).

5.1. РАЗБИРЛИВИОТ ИНПУТ КАКО ХИПОТЕЗА НА КРЕШЕН

Крешен вели дека дава свое видување на некои теории од други научници од седумдесеттите години на 20 век и истакнува дека тој не ја измислил хипотезата на инпут, туку само ѝ дал име, малку ја променил и имал намера да ја опише нејзината врска со други аспекти од усвојувањето на странскиот јазик (Krashen,

1985). Сепак, хипотезата на разбирлив инпут потекнува од дихотомијата која ја прави Крешен меѓу усвојувањето и учењето, според која, човекот учи еден јазик кога ја разбира пораката, односно кога разбирливиот инпут станува интејк. Крешен ја потенцира важноста на рецептивните способности за усвојувањето на јазикот и тврди дека за да се трансформира инпутот во интејк, тој треба да биде автентичен, да биде разбирлив и значенски.

Но, што претставува, всушност, разбирливиот инпут за којшто зборува Крешен?

Како што објаснува Палоти, разбирлив инпут се оние говори кои успеваме да ги разбереме, иако можеби нема да бидеме во состојба самите да ги продуцираме и иако од нив не сфаќаме баш сè. Што значи „малку над моменталното ниво?“. Невозможно е да се даде прецизна дефиниција на овој поим, иако неговото значење е прилично јасно, односно тоа е збир од активности кои еден ученик не е во состојба сам да ги направи, но може да ги изврши со малку помош од надвор (Pallotti, 2001: 162).

Крешен не нуди никаков директен доказ во прилог на хипотезата на инпут, не споменува некакво истражување со кое се докажува дека инпутот што содржи „i+1“ може да им помогне на учениците да напредуваат во процесот на нивниот меѓујазик. Напротив, тој цитира различни типови на индиректни докази коишто тежнеат да ја потврдат основаноста на хипотезата на инпут.

Крешен набројува десет „докази“ кои одат во прилог на хипотезата на разбирлив инпут:

1. *Детскиот говор* (анг. caretaker speech), односно говорот со којшто возрасните им се обраќаат на малите деца и којшто е добро усогласен со рецептивните способности на детето, а негова основна цел е да го олесни разбирањето;

2. *Говорот на изворниот говорител* (анг. foreign talk), односно изворниот говорител на еден јазик го усогласува својот говор со нивото на познавање на јазикот на соговорникот (којшто го учи јазикот како странски) со цел да се олесни разбирањето;

3. *Тивкиот период* (анг. silent period), односно детето за време на усвојувањето на J2 поминува низ т.н. „период на тишина“ во кој, иако не продуцира ништо, сепак учи;

4. *Разликата во годините*, односно возрасниот ученик добива повеќе разбирлив инпут во однос на помладиот ученик и поради тоа на почетокот учи побрзо;

5. *Компаративните проучувања на методите* покажуваат дека методите коишто нудат повеќе разбирлив инпут (на пример, методот на целосен физички одговор) се поефикасни од оние кои нудат помалку инпут (на пример, аудиолингвалниот метод);

6. *Наставните програми од интензивен карактер* (анг. full immersion) се сметаат за подобри од обичните програми за курсеви по странски јазик, бидејќи нудат поголем квантитет на разбирлив инпут;

7. *Билингвалните програми* се успешни поради количината на разбирливиот инпут;

8. *Заостанувањето во учењето на J1 и J2* кај деца кои не се изложени на разбирлив инпут, на пример, поради тоа што нивните родители се глувонечи. Истражувањата покажуваат дека усвојувањето на јазикот заостанува, доцни или воопшто не постои;

9. *Читањето и усвојувањето на лексиката*: истражувањата покажуваат дека ако децата читаат редовно, ќе се збогати нивниот вокабулар на мајчиниот јазик и кај нив ќе се развие чувство за полесно разбирање на нови зборови;

10. *Читањето и усвојувањето на спелувањето*: истражувањата покажуваат дека спелувањето ќе се усвои поефикасно преку читањето, односно преку пишаниот збор (Ellis, R. 2003: 278).

5.2. УПРОСТУВАЊЕ НА ИНПУТОТ ВО ХИПОТЕЗАТА НА РАЗБИРЛИВ ИНПУТ

Според Крешен, многу е важно да се употребува упростен инпут како извор на разбирлив инпут, иако тој тврди дека инпутот може да биде разбирлив и без никакво упростување. Ако упростувањето на инпутот се прави со цел да се олесни комуникацијата, во тој случај разбирливиот инпут ќе биде повеќе „слабо“ отколку „добро“ усогласен со нивото на знаење на ученикот. Со терминот *слабо усогласен инпут* се означува инпут којшто не е соодветен или не е во согласност со нивото на развој на јазичната компетенција на ученикот и којшто јасно не го содржи следното правило i+1 за кое е подготвен ученикот. Имајќи предвид дека i+1 не е присутно во секоја реченица, но ако на ученикот му се гарантира соодветно изложување на разбирлив инпут и ако инпутот е *добро усогласен*, во тој случај се гарантира соодветно изложување на граматичкото правило токму во вистинскиот момент. Слабо усогласениот инпут го олеснува разбирањето благодарение на инференцијата, односно му се овозможува на ученикот да не биде изложен на инпут којшто

ја надминува неговата способност да прави инференции, односно се олеснува разбирањето преку отстранување на правилата кои се непотребни за она што реално може да се усвои (Riccucci, 2015: 111).

5.3. ХИПОТЕЗА НА ЧИТАЊЕ

Следејќи ги проучувањата на психолингвистот Франк Смит, во 1994 година Крешен ја додава хипотезата на читање како посебен дел од хипотезата на инпут. Според оваа хипотеза, преку читањето се нуди разбирлив инпут кој го поттикнува усвојувањето на јазикот затоа што читањето во голема мера е значајно за нашата компетенција во *разбирливо читање* (анг. understanding reading), бидејќи го подобрува стилот на пишување, вокабуларот, правописот и воопшто придонесува за постигнување на подобра граматичка компетенција (Krashen, 1994: 46).

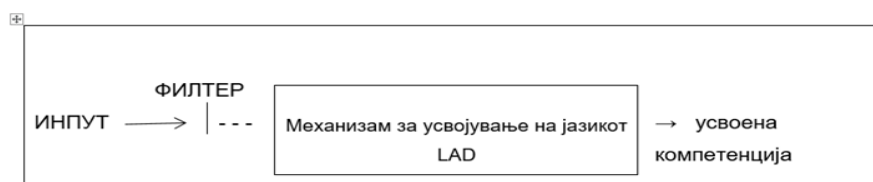
6. ХИПОТЕЗА НА АФЕКТИВЕН ФИЛТЕР

Усвојувањето на еден јазик, односно интериоризацијата на разбирливиот инпут, настанува во услови на низок афективен филтер, кога инпутот којшто содржи i+1 станува интејк. Според хипотезата на афективен филтер, мотивацијата, позитивната слика за себе, анксиозноста, стравот, самовербата, талентот итн., се во директна врска со усвојувањето на јазикот, а не со учењето на јазикот (Krashen & Terrell, 1983: 38).

Афективниот филтер е оној „дел“ од LAD кој на потсвесен начин го обработува јазичниот инпут, во зависност од емотивната состојба на учениците. Се поставува прашањето: „Кога афективниот филтер му овозможува на разбирливиот инпут да стане интејк, односно кога дозволува апсорбирање на инпутот?“. Крешен вели дека ако афективниот филтер е низок, се овозможува интериоризација на инпутот, а во спротивно се попречува јазичната продукција (Krashen, 1982: 31).

Според Крешен, афективниот филтер е одговорен за индивидуалните разлики во усвојувањето на странскиот јазик и за разликата меѓу усвојувањето на мајчиниот јазик од страна на децата и усвојувањето на странскиот јазик, бидејќи кај децата отсутува афективниот филтер. Крешен претпоставува дека ако возрасниот ученик не го научи успешно странскиот јазик, тоа е резултат на зацврстувањето на афективниот филтер во пубертетот и смета дека афективната пречка се намалува, се забавува и исчезнува кога сме задлабочени во искажувањето на пораката, кога сме опуштени и за момент забораваме дека читаме, или слушаме, или зборуваме или, пак, пишуваме на странски јазик. Лицата кои имаат понизок афективен филтер подобро го усвојуваат странскиот јазик (Krashen & Terrell, 1983: 38).

Како што истакнува Крешен, хипотезата на афективен филтер може да помогне во објаснувањето зошто некој ученик кој е изложен на голема количина на разбирлив инпут од странскиот јазик, сепак не постигнува компетенција како изворен говорител. Се смета дека тоа е поради високиот афективен филтер кој го спречува инпутот да стигне до LAD (сл. 3). Едноставно кажано, кај овие ученици инпутот не станува интејк, т.е. инпут којшто стигнал до LAD (Krashen, 1982: 32).

Слика 3: Влијанието на афективниот филтер (Krashen & Terrell, 1983: 39)

Разгледувајќи ги факторите кои влијаат врз усвојувањето на странскиот јазик, Крешен ја отфрла надареноста за јазик или талентот за јазик како влијателен фактор за усвојувањето, но смета дека е значаен фактор за учењето, пред сè, за граматиката и дека е пресуден за успехот којшто најчесто се вреднува преку знаењето на граматичките правила (Krashen & Terrell, 1984: 39).

Јазичниот трансфер и интерференцијата се значајни за усвојувањето, но овозможуваат само рана јазична продукција, а со тоа обезбедуваат повеќе инпут. Всушност, тој тип на јазична продукција има две позитивни страни, односно преку користење на правилата од мајчиниот јазик, на говорителот му се дава можност да ја надмине својата компетенција во јазичното изразување, а тоа е можно само ако постојат идентични правила во двата јазика. Дополнително значаен за усвојувањето на странскиот јазик е фактот дека со раната јазична продукција се обезбедува поголемо учество на говорителите во јазичната комуникација, а ова може да значи

повеќе разбирлив инпут и на тој начин подобро усвојување на странскиот јазик (Krashen & Terrell, 1984: 42). Негативната страна на раната јазична продукција, покрај негативниот трансфер кој предизвикува бројни грешки, е и фактот дека ако во јазичната продукција говорителот се потпира само на знаењето од мајчиниот јазик и на употребата на мониторингот, тоа може да биде мачна и заморна работа која, без разлика на огромната енергија вложена во употребата на мониторингот во секој момент од јазичната комуникација, нема да резултира со усвојување на јазикот, односно со перманентна промена во јазичното знаење и во јазичната продукција (Krashen & Terrell, 1984: 42).

Крешен ја согледува возраста како релевантен фактор во усвојувањето на странскиот јазик преку односот *подобро/ побрзо*. Имено, децата подобро го усвојуваат јазикот, но за тоа им е потребен подолг временски период, додека на возрасните им е потребно помалку време (Krashen, 1985: 12). Како прва причина за ваквиот однос, авторот ја наведува вештината за водење на комуникацијата. Втората причина е раната комуникација, т.е. способноста да се совлада „немиот период“ со употреба на знаењата од мајчиниот јазик и од мониторингот, и третата причина е поголемото знаење за светот кој нè опкружува, односно возрасните ученици имаат повеќе искуство и знаат како да го искористат мајчиниот јазик за да решат полесно некои проблеми во комуникацијата на странскиот јазик, односно тие се подобри во менаџирање на комуникацијата (анг. *conversational management*) (Cook, 1993: 57), а тоа им дава предност на возрасните во усвојувањето на странскиот јазик, додека кај децата нискиот афективен филтер го олеснува процесот на усвојувањето на јазикот.

7. ЗАКЛУЧОК

Кршеновата теорија за усвојување и учење на јазикот претставува еден од првите обиди, теоретски да се оформи размислувањето за усвојувањето на јазикот. Можеме да констатираме дека ставовите на Крешен се карактеризираат со оригиналност и, пред сè, со инспиративност и поради тоа и ден денес се дискутира за нив, се критикуваат, се оспоруваат или се поддржуваат. Критичарите сметаат дека неговата грешка е тоа што тој се обидел да објасни многу само во еден модел. Иако постојат сериозни пропусти во Кршеновата теорија, тоа не значи дека Крешен греша во неговите препораки за спроведување на наставата по J2. Кршеновите ставови се широко прифатени и поттикнале многу промени во начинот на предавање на странските јазици.

ЛИТЕРАТУРА

- B. VanPatten & J. Williams, *Theories in Second Language Acquisition: An Introduction*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 2007.
- G. Pallotti, *La seconda lingua*. Milano: Bompiani, 2001.
- J. H. Hulstijn & W. Hulstijn, Grammatical errors as a function of processing constraints and explicit knowledge. *Language Learning*, 34, pp. 23-43, 1984.
- M. Ricucci, *L'apprendimento delle lingue classiche nella prospettiva della Second Language Acquisition*. Tesi di dottorato di ricerca. Università degli studi di Udine, 2015.
- R. Ellis, *Understanding second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press, 1987.
- R. Ellis, *Task-based language learning and teaching*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- S. Kitić, *Komparativna studija usvojenosti reda reči u engleskom jeziku kod srpskih i mađarskih učenika*, 2000. <<http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001117/01/123.pdf>> пристапено на: 27.8.2012.
- S. Krashen, The Monitor Model for adult second language performance. In Burt M., Dulay, H., & Finocchiaro, M. *Viewpoints on English as a second language*. Regents: New York, 152-161, 1977.
- S. Krashen, *Second language acquisition and second language learning*. Oxford: Pergamon Press, 1981.
- S. Krashen, *Principles and practice in second language acquisition*. Oxford: Pergamon, 1982.
- S. Krashen, *Second language acquisition and second language learning*. Oxford: Pergamon, 1983.
- S. Krashen, *The input hypothesis. Issues and implications*. London: Longman, 1985.
- S. Krashen, *The input hypothesis and its rivals*. In Ellis, N. (Ed.), *Implicit and explicit learning of language*. London: Academic Press, pp. 45-77, 1994.
- S. Krashen, *Explorations in language acquisition and use: The Taipei lectures*. Portsmouth, NH: Heinemann, 2003.
- S. Krashen & T. Terrell, *The natural approach*. Oxford: Pergamon Press, 1983.
- S. Krashen & T. Terrell, *The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom*. Oxford: Pergamon Press, 1984.
- V. Cook, *Linguistics and Second Language Acquisition*. London: Macmillan, 1993.